

The background is a textured painting of a bridge at sunset. The sky is a mix of orange, yellow, and blue. Several figures are walking across the bridge. In the foreground, a pair of glasses is visible. The overall style is impressionistic and painterly.

**CHRISTINE
DWYER HICKEY
HET KILLE OOG
VAN DE HEMEL**

roman

IRISH NOVEL OF THE YEAR

CHRISTINE DWYER HICKEY

HET KILLE OOG
VAN DE HEMEL

Vertaald uit het Engels door Jetty Huisman

Voor Desmond

with love

*Heel je verstand staat stil. Niet uit wroeging
om dingen niet gedaan, om liefde niet gegeven,
tijd niet benut, ook niet uit spijt omdat
één leven er zo lang over kan doen om uit
een fout begin verlost te raken.*

PHILIP LARKIN, 'Aubade'

Vertaling J. Eijkelboom in: *De Tweede Ronde*. Jaargang 8 (1987)

Tak, tak. Zaden, zaden

15 januari 2010

Farley merkt dat er iets wazigs in zijn rechteroog zit. Een glinstertje licht in het donker. Het loopt vol en stroomt dan weer leeg. Dat gebeurt elke paar minuten – alsof hij een stortbakje in zijn hoofd heeft. Iets wazigs wat telkens terugkeert. Hij probeert een paar woorden uit: ‘hallo’ en dan ‘iets wazigs’. Hij probeert het nog eens – niets. En dus begint hij de balans op te maken. Het is midden in de nacht, hij ligt in de badkamer, één wang op het zeil gedrukt, zijn rechterschouder tegen de radiator aan geperst. Zijn neus is een paar centimeter bij de toiletpot vandaan, zijn lichaam ligt er onhandig omheen gekruld, als een hond die te groot voor zijn hok is geworden. Hij is misschien gevallen en heeft iets gebroken – dat kan het zijn. Maar hij heeft geen pijn. Geen enkel gevoel. Hij herinnert zich de duistere ruimte van een droomloze slaap. Verder niets. Alsof hij hier geboren is, met zijn snufferd tegen de pot van deze wc gevlijd.

Hij moet nu vooral rustig blijven. Gewoon rustig blijven. Niet meteen het ergste denken. Sowieso pas gaan denken als zijn kop wat helderder is. Dat moet hij nu vooral doen. Net als die ene keer, jaren

geleden, toen hij uit de boot in de Shannon was gevallen. Jong nog, niet lang nadat hij voor Slowey was gaan werken. Hartje winter, een tintelend koude dag, hij had een dikke trui en laarzen aan. Amper een plons toen hij overboord viel, tussen de boot en de slijmerige kadewand in. Het gevoel van het water dat aan hem zoog. Ze geloofden hun ogen niet toen hij weer boven kwam dobberen, godsamme niet verzopen, zoals ze daarna in de kroeg maar bleven zeggen – *godsamme niet verzopen!* En hoe dat kwam? Doordat hij weigerde in paniek te raken. Hij gaf zich over aan het water, liet zich helemaal kopje-onder trekken. En daarna, alsof het water hem domweg zat was geworden, spuugde het hem weer terug. Slowey haalde het voorval later vaak aan, tijdens de kerstborrel en in speeches bij andere gelegenheden: ‘En vanaf dat ogenblik’, zei hij dan, ‘wist ik dat onze Farley een doordouwer was. Zelfs de Shannon kon de klootzak er niet onder houden!’

Farley haalt diep adem. Dat is het: rustig blijven. Hij heeft het gevoel dat hij morgen ergens naartoe moet, of – afhankelijk van hoe laat het nu is – vandaag al misschien. Naar iets belangrijks. In ieder geval lijkt hij zich te herinneren dat hij zijn pak heeft opgehaald van de stomerij, zacht in de plastic hoes. En het meisje achter de balie, met de geitenogen. De hitte en het sissen van de machines achter haar. Het zweetsnorretje op haar lip en dat het door zijn hoofd was geschoten hoe graag hij over de balie had geleund om het af te likken. En dat die fantasie doorspekt was met andere gedachtelijntjes, zoals of het wel normaal was dat een man van zijn leeftijd zoiets dacht. En zo ja, of hij dan trots op zichzelf mocht zijn of zich moest schamen. Dat herinnert hij zich nu allemaal. Maar waar hij een schoon pak voor moest hebben?

Het duister. Dat hangt nog zwaar in het vertrek. In het duister ruikt hij de wc, met lagen oude pisspetters eromheen. Zijn eigen spetters, dat moest wel – er was in jaren niemand anders naar deze wc geweest. Die wetenschap doet hem goed; hij had de stank van zijn soortgenoten nooit kunnen verdragen. Voor zover hij zich kan herinneren, is de laatste keer dat een vreemde deze badkamer heeft

gebruikt de dag van Martina's begrafenis geweest. Ruim dertig jaar geleden dus. Een rijtje tot halverwege de trap. Alleen mannen. De dames moesten naar de burens. Dat stond op een bordje op het hek: DAMES HIERHEEN met een pijl naar het huis van hoe ze ook maar heette. Bruine ogen had ze in ieder geval gehad. Ze had het bordje zelf gemaakt, 's morgens vroeg klopte ze aan om het hem te laten zien. 'Martina zou hebben gewild dat de dames hun éígen voorzieningen hadden', dat waren haar woorden. En op de ochtend dat zijn vrouw werd begraven deed Farley, met opgerolde hemdsmouwen, één hand in een half gepoetste schoen gestoken, een reepje tissue op zijn kin waar hij zich tijdens het scheren had gesneden en een grijs op zijn gezicht om iets wat hij op de radio had gehoord, zonder nadenken de deur open. Een paar tellen lang stond hij het bordje aan te gapen, zich afvragend wat er nu van hem werd verwacht, tot mevrouw Bruinoog ten slotte had gesouffleerd: 'Ach, je weet toch hoe ze was?' En daar had Farley braaf op geantwoord: 'O God ja, natuurlijk.'

Tegen het einde van de avond was het bordje DAMES HIERHEEN op de grond gevallen. Slowey was er met zijn grote, bruine brogues op gestapt toen hij en Bren Conroy hem droevig gedag hadden gezwaaid. Alsof ze zodra ze de hoek om waren, geen sprintje naar de County Bar zouden trekken voor de laatste ronde. Tegenwoordig blijven de mensen niet plakken na een begrafenis. Tegenwoordig doen ze hun woordje en dan haasten ze zich terug naar het werk. Behalve wie niets beters te doen heeft, zoals ouderen of zuiplappen die de gelegenheid te baat nemen. Je zag er zelfs met trainingspak en gympen aan. De zoon van Conroy bijvoorbeeld, een paar maanden geleden. Die was op de begrafenis van zijn eigen vader verschenen met zijn junkievriendjes. Die graatmagere vingers toen Farley hem een hand gaf, die stem van een oud vrouwtje waarmee hij op woorden van meelevens reageerde, de schichtige blik. Liever geen zoon dan zo eentje.

Farley heeft spijt. Waarvan? Dat weet hij niet zeker. Misschien van het feit dat hij er niet aan heeft gedacht het licht aan te doen toen hij naar de wc ging. Misschien ging het verder terug. Maar hij ziet

voorlopig alles wat hij zien wil bij het schijnsel van de lantaarnpaal buiten, die bij hem naar binnen kijkt als het kille oog van de hemel.

De contouren van de badkamer rondom hem, de berg vuil wasgoed, de badjas, spookachtig aan de achterkant van de deur. De smerige lange spiegel. Bovendien, wat had hij nu aan de 60 watt-lamp? Wat zou die aan het licht brengen? Oeroude shampooflessen en ander schuimspul dat hier al jaren staat? Hemzelf, onder in de spiegel? Een witte tegelwand waarop de verbeelding doodloopt? In het donker kan hij tenminste zijn gedachten laten ronddwalen.

De koppijn is terug. Hij heeft het gevoel dat er een gloeiend hete zwelling aan één kant in zijn hoofd zit. Zijn gedachten gaan weer naar mevrouw Bruinoog. Hij vraagt zich af waarom. Waarom blijft hij maar denken aan dat oude mens van hiernaast? Een vrouw die hij de afgelopen jaren niet meer gezien heeft. Maar niet dood, voor zover hij weet tenminste. Ergens in een verpleeghuis. Haar volwassen kinderen hebben het huis onderverhuurd, aan buitenlanders. Dan beseft hij dat hij niet aan de vrouw zat te denken, maar aan het huis waar ze woonde. Het huis hiernaast. Ach, ja.

Een ogenblik ziet Farley haar kinderen voor zich. Drie stuks; ze staan bij hem op de stoep met kaartjes in de hand, ze komen vragen of hij ze voor het een of ander wil sponsoren. Gewoontjes en verlegen waren ze, tengere kinderen en altijd stijfjes gekleed, alsof ze zo uit de zondagse mis kwamen. Hij had een paar biertjes achter zijn kiezen gehad, probeerde aardig te doen en te zeggen wat je volgens hem zoal tegen kinderen hoort te zeggen. Vragen naar school en de Kerstman en hoe oud ben je dan?

Pardon? Ze zeiden vaak pardon.

Martina had graag cadeautjes voor ze gekocht. Potloodetuis in september, maskers voor Halloween, kerstchocolaatjes met de feestdagen. Spul voor de tijd van het jaar. Dat gaf haar kennelijk een goed gevoel. Hij zou het nooit gezegd hebben, maar hij vond altijd dat ze dan wat hunkerend overkwam.

Hij probeert zich de buurman voor de geest te halen. De vader van de drie houten klaasjes. De man van mevrouw Bruinoog. Een klein ventje. Een burgermannetje dat met een hand aan zijn jasknoop voor

zijn buik rent om bus 79a te halen. Hij ziet hem bijna helemaal voor zich: zijn puntige elleboog, de schoentjes die op en neer gaan tijdens het draven, zelfs zijn kleine grijze pak. Maar het gezicht?

Dan denkt hij aan zijn eigen vader. Het gezicht haarscherp, he-laas. Overleden aan een beroerte, tenminste, een halfjaar daarna maar dat kwam wel door die beroerte. Een norske klootzak in ieder geval, had nooit tijd of een vriendelijk woordje voor iemand. En altijd maar snauwen. Hij snauwde naar de krant, snauwde naar de radio, snauwde als je iets tegen hem zei wanneer hij aan het eten was. Maar wel een ongekend grote opkomst bij zijn begrafenis. Alleen maar staanplaatsen. Mensen die zijn moeder niet eerder had gezien of van wie ze zelfs nooit gehoord had. Weer thuis gaf er eentje een toespraak; hij tikte tegen zijn whiskeyglas om stilte! Stilte! Farley en zijn broer hadden elkaar verbluft aangekeken. Het leek of de man het over iemand had die ze nooit hadden ontmoet – een gezellige prater. Scherpzinnig. Een toegewijde huisvader. Een eer om hem gekend te hebben. Een plezier om als collega te hebben gehad. Bezeten van vliegvisser.

Farley luistert naar het kloppen van zijn hart. Het enige in de badkamer wat geluid maakt of beweegt. Een goede, sterke hartslag, niet te snel, misschien eerder iets aan de trage kant. Zijn koppijn is weer minder geworden. Is niet verdwenen, maar neemt alleen even een adempauze. Hij stelt zich voor dat de pijn als een grote, dikke tong over een steen hangt, hijgend.

Zijn vader had een of ander baantje bij de rechtbank gehad, loopjongen voor een rechter of advocaat misschien. Farley had nooit veel over zijn werk geweten, behalve dat zijn vader er een bloedhekel aan had. En dat wist hij alleen maar omdat die geen kans voorbij liet gaan om hen daaraan te herinneren. Het maakte niet uit waar je als kind over mopperde – dat je door de regen naar school moest, of in het donker kolen uit de schuur moest halen –, hij kwam altijd meteen aanzetten met z'n: 'En ik dan? Hoe dacht je dat ik me voelde? Dacht je niet dat ik ook liever ergens anders was, iets anders deed?

In plaats van iedere dag naar dat hol te gaan. Ik heb een bloedhekel aan dat stomme werk. Een bloedhekel!' Maar ja, zijn vader had aan vrijwel alles een hekel. Behalve aan vliegvisseren. 'Zijn grote liefde', zei zijn moeder vroeger altijd, met een blik op haar gezicht die Farley nooit helemaal kon plaatsen.

Hij ging de hele dag weg. Soms een weekend. Eerst laadde hij dan zijn visgerei in de auto en dan pakte hij de boterhammen in die hij zelf had gesmeerd, terwijl Farley toekeek en zijn best deed om niet te gaan drenzen: 'Toe pa, u had het beloofd, echt waar.'

Even ziet Farley een jongere versie van zichzelf, met zijn vuisten om de spijlen van het tuinhek geklemd, zijn bruine haar en flaporen, net een aapje in korte broek, hartverscheurend huilen. Hij hoort de oude Morris de weg af tuffen, met hengels die door de raampjes achterin steken en hobbelen gedag zeggen. Zijn moeder stond hem dan op te wachten met een koekje in de ene hand en een punt van haar schort in de andere, klaar om de tranen uit zijn ogen te vegen. 'Ach joh, hij neemt je een volgende keer wel mee. Dat heeft hij toch beloofd? Stil maar, stil maar, grote knul.'

Weer in het huis zuchtte ze in de keuken – een warm, zonnig geluid, terwijl ze haar handen zwaar op de afdruipplaat liet rusten.

Zijn grote liefde.

Het had zijn broer allemaal koud gelaten; wat kan het jou schelen waar hij naartoe gaat en waar hij op vist? Dat kon hem ook niet schelen, niet echt. Hij wilde zijn vader alleen maar eens meemaken als hij vrolijk was. En de boterhammen natuurlijk. Hij was benieuwd wat voor boterhammen een man zoals zijn vader zou klaarmaken. Tegen de tijd dat hij elf werd, vroeg hij niet meer of hij mee mocht. En tegen de tijd dat hij twaalf werd, dacht niemand meer aan de belofte. Niet lang daarna kwam de beroerte.

Farley besluit niet langer aan zijn vader te denken. En in plaats daarvan zijn aandacht op een plan te richten. Een strategie: die heeft hij nu nodig. Hij weet dat hij zich niet kan bewegen. Dat hij met zijn hele lijf aan de vloer gekluisterd ligt en hij op zijn stem zal moeten vertrouwen. Hij is ervan overtuigd dat hij nog voldoende volume

heeft. Een beetje rust, dat is alles wat er nodig is. Het beste is om nu te wachten. Zijn energie moet vanzelf weer opladen. Geleidelijk op krachten komen. Dat is het beste nu. Tot het licht wordt, of bijna licht. Wanneer dat jonge ding van hiernaast haar fiets uit de schuur gaat halen. En dan alles op alles zetten. Dán pas.

Het huis van de burens. Het jonge meisje dat er nu woont. De huurder. Dat was het. Die staat vroeg op, gelukkig. Een bedrijvig meisje, een vroege vogel. Gaat elke morgen van huis naar haar werk op de vismarkt, behalve op zondag en maandag. Hij vraagt zich vaak af hoe ze het daar redt met haar spitse gezicht en verfijnde gebaren, tussen al die viswijven. Sonja – heette ze zo? Sonja of misschien Sofia. Nee, Silvia. Uit Polen in ieder geval, of uit die buurt.

Zodra hij haar hoort. Dan bundelt hij alles wat hij op dat moment aan kracht bij elkaar heeft geraapt en brult haar toe. Hoe vaak zou hij moeten roepen, vraagt hij zich af. Waarschijnlijk een paar keer. Dus hij zal zijn energie moeten verdelen, niet alles er de eerste keer uit gooien.

Hij ziet nu in gedachten hoe ze haar fiets tussen de andere fietsen in de schuur loswurmt en naar zich toe trekt. Daarna een stukje het tuinpad op duwt, terwijl er een rand wit polyester van haar overall onder de zoom van haar groene tweedjas uitsteekt. Haar laarzen in het fietsmandje, de handschoenen in Fagin-stijl waar haar kleine, roze vingers uit piepen. Hij stelt zich voor dat ze vlak voor de zijdeur stilstaat. Haar delicate oor spitst – *Wat? Wat was dat?* – en een paar passen achteruit doet, waarbij de wielen van haar fiets terugdraaien. Dan fronst ze. Luistert nog eens. Ze denkt misschien dat ze het zich maar ingebeeld heeft. In dat geval zal ze er voor de zekerheid haar huisgenoten bij halen. Drie Poolse jongens komen dan de tuin in; lang, hoge kontjes, elfachtig. Een zweem van de Luftwaffe om hen heen. ‘Wat?’ zullen ze zeggen. ‘Wat?’ (of wat dat ook in het Pools is). ‘Waar? Daar? Ik hoor niks. Weet je het zeker? Echt?’

Dan zal hij gereed moeten zijn voor de tweede ronde, zich precies op dat moment moeten concentreren, richten en vuren: ‘Help...’

En dan zegt zij: ‘Nou... nu horen jullie het toch zeker óók?’

‘O, wacht even... ja. Ja, ja.’

‘*Tak*’, zeggen ze misschien. (Hij dacht dat dat Pools voor ja was.) Hij meent zich te herinneren dat ze hem dat eens heeft verteld, over de muur tussen de achtertuinen. *Tak* is ja, *zaden*... toch? *Zaden* betekent nee. Maar het kan ook andersom zijn.

Farley begrijpt dat het vriest. Een poederlaagje vorst op het raampje, een reepje oude sneeuw op de vensterbank. Zijn hele lijf zou ijskoud moeten zijn. Hij zou de radiator als een blok ijs achter zich moeten voelen. Maar dat is niet het geval. Alleen met de linkerkant voelt hij iets, daar lijkt de kou wel onder zijn huid te kruipen. Met zijn rechterkant merkt hij dat niet eens. Alsof zijn ene helft is weggesneden en naar een ander vertrek is verplaatst. Meer nog dan het overige – het aanzwellen en weer afnemen van de koppijn, dat wazige dat telkens terugkeert, zijn stem die weigert tevoorschijn te komen – is het die ongelijke verdeling van de kou die hem verontrust. Hij richt zijn aandacht weer op het hier en nu. Het Poolse meisje – ja. Ze gaat rond zes uur weg. Of het moet vandaag zondag of maandag zijn, wanneer er geen vismarkt is. Maar het kan geen maandag zijn als hij gisteren zijn pak heeft opgehaald, want de stomerij is zondags gesloten. Maar het kan wel zondag zijn, en dan hangt hij. Daar wil hij nu niet aan denken, het mag wat hem betreft elke dag zijn, behalve zondag of maandag. Dus – ze gaat rond zessen weg. Dan hoort ze hem roepen en ze haalt de Luftwaffe naar de tuin. Die Poolse knullen willen, omdat het nu eenmaal knullen zijn, liever niet storen. Ze moeten er eerst in een kringetje over gaan staan discussiëren. Waarschijnlijk met een sigaret erbij om de discussie vooruit te helpen. *Tak, tak. Zaden, zaden*. Moeten ze de politie bellen? Moeten ze de deur intrappen? Een ladder pakken en door het raam naar binnen kijken? Ze willen er liever geen politie bij. Een van hen zou kunnen vragen of zij een sleutel van zijn huis heeft. Dat zal ze dan uit moeten leggen. Op dat moment kan hij nog eens een schreeuw wagen.

Dwarrelende as. Zachtgrijs licht dat ontluikt in het duister. Farley merkt dat de wind buiten opeens opsteekt, hoort de bomen ruisen. Hij spitst zijn oren of hij het verkeer op Kylemore Road kan horen.

Het gepiep van een vrijwel lege bus, het onderbroken gesnor van een auto, het gebrom van een motor. Daartussenin een lange stilte. Even denkt hij dat hij in het huis van zijn grootmoeder is, het huis waar hij zo'n groot deel van zijn kindertijd heeft doorgebracht. Pal tegen de muur rond het Phoenixpark. Toen hij een kleine jongen was, leek het er nooit helemaal stil te worden. Je hoorde altijd wel wat. Uilen of andere nachtdieren, gehinnik van paarden uit de kazerne verderop. Zelfs de nachtelijke geluiden van de dieren uit de dierentuin. Een eenzaam geluid was dat. Hij lag altijd te tobben in bed als hij dacht aan zo'n dier dat het uitbrulde, alleen in een kooi en niemand die het hoorde of te hulp schoot. Dan kon hij pas slapen met een kussen op zijn oren. Maar nu is hij in een ander huis. Het huis waar hij al zijn hele volwassen leven woont. In een heel ander stadsdeel. Misschien brullen ze nog in hun kooi, weet hij veel.

De koppijn is weer terug, op volle sterkte nu, op weg om het eigen record te laten sneuvelen. Farley voelt de zwelling weer opkomen en uitdijen, opkomen en uitdijen. Telkens ietsjes heviger, heter. Lava.

Hij opent zijn ogen, het is nog lichter geworden en even vraagt hij zich af of hij misschien weg is geweest en zo ja, waarnaartoe en hoe lang dat heeft geduurd. Vervolgens vraagt hij zich af hoe zijn pyjama eruitziet. Hoe hij ook gevallen is, het jasje is opgestroopt tot een rol onder zijn arm. Zoveel weet hij wel. Maar hij kan zich niet voor de geest halen wanneer hij voor het laatst een schone broek heeft gepakt en hij hoopt dat de bruine veeg aan de binnenkant een herinnering is aan een andere pyjama, een andere keer.

Een dag afgelopen zomer schiet hem te binnen. Het Poolse meisje gehurkt in de tuin, waar ze iets uit de grond aan het wrikken was. Hij stond in de schuur te rommelen en hield haar door het raampje in de gaten. Ze droeg een bloemetjesjurk, met rubberen schoenen, en hij had bij zichzelf gedacht dat die mensen altijd zo ouderwets waren, met hun groenten in de achtertuin, alles per fiets doen, breien en die tweedehandswinkeltjes waar ze die gebloemde jurken kochten. Nooit iets verspillen. Net als mensen van jaren geleden. Of mensen tijdens de oorlog. Toen hij uit de schuur kwam, keek ze op

en glimlachte naar hem. Daarna kwam ze overeind en liep voor een praatje naar de muur. Ze ging zo picknicken in het park, vlak bij de Furry Glen. Dat leek hem ook ouderwets, een picknick in het park, iets wat hij in jaren geen mens meer had zien doen. Ze had radijsjes geroid om mee te nemen. ‘Kijk eens’, zei ze met het bosje in de lucht, waar verse aarde vanaf ritselde. ‘Iedereen, zij nemen wat mee. Ik heb ook een brood vanmorgen gebakken en chocolade die ik in de nieuwe Aldi heb gekocht.’

Dat ze hem dat allemaal vertelde had hij prettig gevonden.

Toen vroeg ze of hij zelf plannen had voor het weekend, en om de een of andere reden bracht die vraag hem in verlegenheid. ‘Ach, je weet wel,’ zei hij schokschouderend, ‘gewoon, zoals altijd.’ Ze hield haar hoofd schuin alsof ze nog meer verwachtte. Alsof ze verwachtte dat hij zou uitleggen wat ‘zoals altijd’ inhield.

‘Nou, veel succes dan maar, geniet van de picknick’, zei hij en hij liep weg, bang dat ze misschien dacht dat hij verwachtte, of zelfs hoopte, dat ze hem binnen zou vragen om van haar brood te proeven.

‘Wat ik alleen wilde zeggen...’ riep ze hem achterna. ‘Als u wilt, kan het hoor. Dat u mij een sleutel geeft voor het geval er ooit...’

‘Hè?’

‘Voor het geval u, als er iets... Dus ik kan uw sleutel krijgen? In mijn land is dat gewoon als er een oud iemand naast je woont.’

Om de een of andere reden was hij onthutst door dat voorstel. Hij kon niets bedenken om terug te zeggen en gaapte haar alleen maar aan. Daarna deed hij een paar passen achteruit.

‘Betekent dat dat u me de sleutel niet wilt geven?’ vroeg ze blozend.

Hij keerde haar zijn rug toe en bleef lopen tot hij weer in huis was, de deur achter zich dicht had getrokken. Hij was beledigd. Wat nog erger was: hij voelde zich gekwetst. Gekwetst en zelfs vernederd. Maar waarom toch?

Omdat hij over de muur naar een ouderwets meisje had staan kijken en het hem beviel wat hij daar zag? Omdat hij eerlijk gezegd een beetje verkikkerd op haar was? Niet dat hij zou verwachten of zelfs maar willen dat er iets gebeurde. Hij had het alleen prettig gevonden dat de mogelijkheid er had bestaan, daar bij het muurtje tussen

de twee huizen. Niet dat hij er zich jonger door had gevoeld, alleen iets minder oud.

Bijna licht. Hij kan nu beter zien: de roestige bout waarmee het toilet in de vloer is geschroefd en de witte porseleinen zuil van de pot, net de hals van een douairière. Hij kan de asgrauwe kleur van de muurtegels zien, de verschoten beige plooien van de kamerjas van zijn overleden vrouw tegen de achterkant van de deur. Zijn eigen gestalte in de onderkant van de passpiegel ernaast. Hij volgt de welvingen en hoeken; vanaf zijn voetzool tot zijn knie, en een stuk dijbeen erboven. Zijn pyjamabroek is iets afgezakt en de gulp staat wijd open. Het duurt een paar tellen voor hij begrijpt wat die grijze, vlezige uitstulping is die slap over zijn lies en de binnenkant van zijn dij hangt. Hij beweegt zijn blik naar boven en ziet een elleboog, een stuk van een groezelig vest, de punt van één schouder. Daarna de kaak, die eruitziet of hij gebroken is en scheefgezakt. Er is maar één oog te zien in de spiegel. Dat knippert naar hem, en dan nog eens.

Farley luistert. Hij hoort iets klikken bij de poort aan de zijkant van het huis hiernaast. Voetstappen. Daarna de doffe klap van de schuurdeur. Het geratel van een fiets die tussen de kluwen vandaan wordt getrokken. En dan Sofia, of Sonja of Silvia die het kettingslot loswikkelt en een ogenblik blijft staan voor ze met de fiets aan de hand over het pad naar het hek gaat. Zo meteen zou ze al hier kunnen staan, in dit vertrek. Naast hem, en op hem neerkijken. Naar hem, die als een hond om de wc ligt gekruld, met zijn kloten uit zijn vieze pyjama. Kwijlende bek, met afhangende mondhoek. Eén tranend oog.

Hij doet zijn mond open, en weer dicht. Die lijkt scheef, hij krijgt zijn lippen niet helemaal op elkaar. Hij wil hem weer opendoen, maar bedenkt zich dan. Om de een of andere reden schiet het pak van de stomerij hem te binnen. Hij probeert zich te herinneren welke kleur ook alweer, wat voor soort stof. Het donkerblauwe krijtstreepje? Het antracietgrijze? Of was het het zwarte – het begrafenispak?